

SANDRA BERNOTAITĖ. VIENĄ LEGENDĄ KURIANTI BENDRIJA (1).

Kiekvienas iš mažyčių pasakojimų lipdo savo gyvenimo legendą. Legendose susipina tikrovė ir išmonė, atmintis ir vaizduotė. Legendos kuriamos, išgalvojamos, bet vėliau jomis imame patys tikėti, perduodame vaikams. Legendos – tai, kas lieka po mūsų. Tai, kas lieka iš mūsų. Legendos – tai mes.

Žmogus negali gyventi beprasmiškai, kaip negali gyventi be didelių ir mažų istorijų. Pasakojimai sudaro didžiąją bendravimo su artimaisiais, draugais, senais ir naujais pažįstamais dalį. Susitinkame tam, kad kalbėtumės, pasidalintume nuotykiais. Kartais tai neseni, ką tik įvykę atsitikimai, kartais tai tik gandai, kitų apšnekėjimai, kartais tragiški įvykiai seniai išgyventi ir daug kartų nupasakoti, todėl apie juos gebame kalbėti su šypsena, linksmai, sukeldami klausytojų juoką. Kartais prireikia laiko, ilgo buvimo kartu, daug kalbų ir pamažu gimstančio pasitikėjimo, daug dalinimosi – už kito atviravimą atsimokame savo atviravimu, taip ir einam gilyn, jeigu einam, – tam, kad vieną dieną imtume ir atvertume paslaptis, skausmą, gėlą, tikrus dalykus, kuriuos gali atjausti tik draugas ar mylimasis.

Pastebėjau, kaip dažnai kartoju tas pačias istorijas ir kiek daug kartų esu girdėjusi savo draugų istorijas, pasakojamas kitiems, o ir man. Niekada nenutraukiu, neperspėju, kad tai jau girdėta: man patinka klausytis daug kartų, ypač, jei pasakojama įdomiai. Šimtą sykių pakartotas tikras įvykis virsta anekdotu, tačiau ir girdėtą anekdotą galima klausytis tarsi pirmą kartą ir tarsi vėl nežinoti pabaigos, nustebti ir nuoširdžiai, tarsi pirmą kartą išgirdus, juoktis. Visuotinis džiaugsmas apima dėl pasakotojo talento, dėl auditorijos nuotaikos, dėl to, kad mes remiame, skatiname vienas kitą kalbėti. Galbūt vis suprantame kažką naujo. Klausomės tų pačių istorijų tol, kol išmokstame mintinai, ir kito istorijos tampa mūsų legendos dalimi.

Mūsų tėvai turi tokias istorijas, kurias girdėjome nuo pat savo gimimo. Kai kurios istorijos pagiežingos – kitas žmogus nuvylė, kažko nedavė, lauktas neatėjo, paliko, padarė neteisybę, skriaudą. Mano tėvas nesugeba atleisti savo tetai, kuri jam, vaikui, žadėjo padovanoti spalvotus pieštukus, pažadėjo ir pamiršo, o vaikas vis laukė… Nežinau kodėl, bet retos vaikystės istorijos – laimingos. Beveik visos – pamokančios, todėl dažniausiai ir perduodamos vaikams. Kai kada nebežinau, ar

galiu tikėti savo senelių pasakojimais: kai kurie jų atrodo pernelyg stebuklingi, primenantys maginį realizmą. Štai viena jų. Senelis dirbo fermos prižiūrėtoju ir jam priklausė obuolmušis žirgas. Sykį tas žirgas susižeidė, jam prasidėjo kraujo užkrėtimas. Vieną naktį, seneliams bemiegant, į namo duris kažkas ėmė stipriai daužyti. Buvo pokario metas ir taip baisu, kad niekas nedrįso keltis ir pažiūrėti, kas už durų darosi. Ryte rado obuolmušį kieme kritusį: jis nusitraukė nuo grandinės ir atbėgo iš žirgyno prašyti žmonių pagalbos, bet jos nesulaukė. Žirgą palaidojo bulvių lauko gale – man, dar visai mažam vaikui, parodydavo vietą, įsivaizduodavau po žeme jo didelius, baltus kaulus…

Tik išvykusi iš Lietuvos suvokiau, kokie talentingi ir aistringi pasakoriai yra lietuviai. Ne aš viena, atsidūrusi Australijoje, ėmiau ilgėtis europinio pašnekesio – jį įmanoma susirasti, jei sutinki tokį pat atvykėlį europietį – kroatą, prancūzą, vokietį, anglą. Kodėl australai taip pamėgo plepesius (*small talk*) – gal bijo nerti giliau, gal tingi išklausyti ilgesnį pasakojimą, o gal neturi tam laiko – nežinau, neišsiaiškinau. Užtat sužinojau, kad aš pati, kaip ir dauguma lietuvių, negaliu be poringių. Grįžusi gimtinėn kalbu iki užkimimo, nes randu klausančių, o ir pati daug klausausi. Ilgus mūsų vakarojimus galima pavadinti pasakojamuoju menu, tradicijos tęsimu. Gal todėl lietuviams taip ilgai neprireikė rašto, o lietuvių kalba tokia sudėtinga ir spalvinga, ir gyva. Per kalbą siejamės su tautos praeitimi, girdime protėvius, kaip šiandien mokančius vaikelius tarti minkštai priebalses, mokančius sakyti malonybinius žodelius – *mažiulėlis sūnaitėlis*, *gražuolėlė dukrytėlė* – perduodančius kalbos pradmenis lopšinių priedainuose: *čiūčia-liūlia, u-ti-ti-ti, ūcia-liūlia-lylia*… Girdime protėvius, daina pasidedančius darbui laukuose, giedančius šventose giriose, girdime sutartines naktį, linksmą dainavimą per gegužines, girdime raudas, palydinčias į kapus, į anapus: *motinėle mano, širdužėle mano, motinėle mano, marelių putele*…

Kur, kada prasidėjo kalba? Ji išnyra iš amžių tamsos ir riša gyvuosius su mirusiais. Lietuviams ilgai nereikėjo rašto, kad per dainą ir paskojimą jaustų ryšį su praeitimi ir jaustųsi stiprūs, ramūs dėl ateities – ainių. Benedictas Andersonas rašo: tautos užsimezga ne kraujyje, o kalboje, ir užsimezga tokioje gilioje senovėje, kad pradžios niekas nežino, nepamena, tai nėra užfiksuota. Pirma atsiranda kalba, o tik paskui – vieną kalbą turinti bendrija.

Sandra Bernotaitė